

Anotace

Cílem kurzu je studující seznámit s hlavními směry diskurzivní analýzy, jejich teoretickými východisky a jejich praktickou aplikací v psychologické praxi a výzkumu. Na konci kurzu budou studující schopni porozumět tomu, jak je psychická a sociální realita konstruována v jazyce a diskurzu, a budou schopni tyto znalosti využít ve vlastním výzkumu. Kurz rozvíjí schopnost kritické reflexe psychologického výzkumu a praxe a podporuje využití inovativních výzkumných metod. Úvodní část kurzu je věnována představení východisek diskurzivní analýzy v „obratu k jazyku“ a v postmoderní teorii. Podíváme se na vztah mezi psychologíí a postmodernitou a na to, jak vypadá postmoderní psychologie a postmoderní výzkum. V návaznosti na to se budeme věnovat hlavním směrům diskurzivní analýzy: Foucaultovské diskurzivní analýze, diskurzivní psychologii, konverzační analýze a kritické diskurzivní analýze. Stručně představíme jejich hlavní myšlenkové zdroje z oblasti lingvistiky, sociologie, feminismu a filozofie. Teoretické poznatky budou systematicky propojovány s praktickými ukázkami využití diskurzivní analýzy v psychologické praxi. V seminářích budeme pracovat společně či v malých skupinkách na analýzách vybraných textů – interview, učebnice, reklama, divadelní hry, ad. Vyzkoušíme si kombinaci diskurzivní analýzy s různými způsoby získávání dat (rozhovor, focus group, etnografický výzkum, psaní, kolektivní biografie). Studující si osvojí znalosti o konkrétních postupech kvalitativní analýzy textu, jejích stadiích, cílech a hodnocení validity. V závěrečné dvouhodině budou studující prezentovat analýzu vybraného textu, na které budou v průběhu semestru pracovat v malých skupinkách.

Osnova

1. Co je to diskurzivní analýza? „Obrat k jazyku“ a „obrat k diskurzu“ v sociálních vědách a jejich důsledky pro psychologii. Vztah psychologie a postmoderní teorie. Charakteristika postmoderního výzkumu a jeho příklady. Představení hlavních směrů diskurzivní analýzy. Jak se diskurzivní analýza vztahuje k sociálnímu konstrukcionismu, k feminizmu, k postmodernismu a ke kritické psychologii? 2. Diskurzivní analýza a nové pojetí jáství. Koncept „subjektu“ a „subjektivity“. Koncept „diskurzivní pozice“ a příklady jeho využití v psychologickém výzkumu subjektivity: analýza konverzace (Davies & Harré), analýza interpersonálních konfliktů (Davies), analýza maskulinní identity (Wetherell & Edley). Co je to diskurz? Různé definice diskurzu. 3. Foucaultovská diskurzivní analýza (FDA) a její teoretické zdroje: poststrukturalismus (Foucault, Butler), dekonstrukce (Derrida), psychoanalýza (Lacan), kritika mainstreamové psychologie. Příklady využití FDA v psychologii: výzkumy genderových vztahů (Hollway), školního a sexuálního násilí (Gavey, Hepburn), komunikace ve třídě a v manažerském týmu (Baxter). Stručné představení kritické diskurzivní analýzy a jejího využití při analýze dokumentů. 4. Konverzační analýza a její využití v psychologii: analýzy konverzací na lince první pomoci (Sacks), konverzace v psychoterapii a poradenství (Silverman). Diskurzivní psychologie (DP) a její zdroje: teorie mluvních aktů, sémiologie, etnometodologie a konverzační analýza. Využití DP v psychologii: výzkumy rasistického a sexistického diskurzu (Wetherell & Potter, Gill, Wetherell & Edley). 5. Postupy diskurzivní analýzy a jejich praktický nácvik. Typy studovaného materiálu a jejich volba. Vedení rozhovoru, nahrávání, přepis, kódování, interpretace. Postupy Foucaultovské diskurzivní analýzy (Parker, Willig). Postupy diskurzivní psychologie (Potter & Wetherell, Willig, Potter). Kritéria hodnocení kvalitativního výzkumu. 6. Prezentace studentských prací a společná diskuse.

Literatura

- *Changing the subject :psychology, social regulation, and subjectivity*. Edited by Julian Henriques. New York : : Routledge, 1998. xix, 352 s. ISBN 0-415-15138-4. [info](#)
- *Discourse and social psychology :beyond attitudes and behaviour*. Edited by Jonathan Potter - Margaret Wetherell. London : Sage Publications, 1987. 216 s. ISBN 0-8039-8056-6.
- *Súčasné smery v psychológii :hľadanie alternatív pozitivizmu*. Edited by Viera Bačová. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita, 2000. 251 s. ISBN 80-88885-81-7.
- *Conversation analysis and discourse analysis :a comparative and critical introduction*. Edited by Robin Wooffitt. Thousand Oaks, Calif. : : SAGE, 2005. 234 s. ;. ISBN 0-7619-7425-3.
- *Social constructionism*. Edited by Vivien Burr. 2nd ed. London : Routledge, 2003. 229 s. ;. ISBN 0-415-31760-6.
- *Discourse as data :a guide for analysis*. Edited by Simeon Yates - Stephanie Taylor - Margaret Wetherell. London : SAGE, 2001. iii, 338 s. ISBN 0-7619-7158-0.
- *Discourse theory and practice :a reader*. Edited by Margaret Wetherell - Simeon Yates - Stephanie Taylor. London : SAGE, 2001. ix, 406 s. ISBN 0-7619-7156-4.
- *Qualitative psychology :a practical guide to research methods*. Edited by Jonathan A. Smith. Thousand Oaks, Calif. : : SAGE Publications, 2003. ix, 258 s. ISBN 0-7619-7230-7.

Typ výuky a zkoušky

Kurz je ukončen zápočtem. Požadavky k získání zápočtu: aktivní účast v hodinách 30%, pravidelná příprava na semináře 30% (zejména četba doporučené literatury), v závěru kurzu prezentace nebo odevzdání vlastní analýzy 40% (interview, diskuse, článek, reklama).